

TEMELJNE ZNAČAJKE ISELJAVANJA HRVATSKOG STANOVNIŠTVA S POSEBNIM NAGLASKOM NA ISELJAVANJE U PROTEKLIM PETNAESTAK GODINA

Rebeka Mesarić Žabčić¹

COBISS 1.02

SAŽETAK

Temeljne značajke iseljavanja hrvatskog stanovništva s posebnim naglaskom na iseljavanje u proteklih petnaestak godina

U radu se analizira iseljavanje hrvatskog stanovništva izvan današnjih državnih granica u posljednjih petnaest godina metodološki temeljeno na analizi službenih podataka Državnoga zavoda za statistiku tj. službenih priopćenja u kojima se vodi evidencija o međunarodnoj migraciji stanovništva Republike Hrvatske, zbog nedostatka valjanog registra stanovnika Hrvatske. Sumirajući rezultate proteklih petnaest godina zaključuje se kako je najviše hrvatskih građana iselilo iz Grada Zagreba, a najmanje iz Međimurske županije, dok je najviše hrvatskih građana iselilo izvan granica Hrvatske 1997. godine. Razlozi iseljavanja su ekonomske, političke i psihološke prirode. Najveći broj hrvatskih građana iseljava prema *zemljama stare emigracije* Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj, ali i prema *novim zemljama emigracije* Sloveniji i Češkoj. Do 1991. godine prema Sloveniji odvijale su se tzv. međurepubličke migracije. Nakon 1991. godine, budući Republika Hrvatska i Slovenija postaju samostalne i međunarodne priznate države, migracije hrvatskog stanovništva prema Sloveniji postaju međunarodne, ali kao nastavak nekadašnjih međurepubličkih. Na temelju analize stanja tijekom proteklih petnaest godina u radu se zaključuje kako je Republiku Hrvatsku napustilo 147 252 hrvatskih građana u dobi od 30-45 godina tj. u posljednjih petnaest godina Hrvatska je izgubila demografski potencijal koji odgovara veličini broja stanovnika grada Rijeke. Budući da neusklađenost popisnih metodologija otežava praćenje iseljavanja stanovništva kao i činjenica da se ni na temelju evidencije MUP-a ne može utvrditi točan broj hrvatskih iseljenika jer odlazak u inozemstvo ne podrazumijeva obvezu odjavljivanja s jedne ili više adresa u Republici Hrvatskoj na kojoj je ta osoba prijavljena rezultate ne možemo smatrati u potpunosti točnima.

KLJUČNE RIJEČI: iseljavanje, iseljenici, migracija, stanovništvo, Hrvatska

ABSTRACT

Basic characteristics of emigration of Croatian population with the focus on emigration in the last fifteen years

The article analyses emigration of Croatian population in the last fifteen years. It is methodologically based on the analysis of data provided in the reports of the Central Bureau of Statistics, i.e. in the official reports on international migration of population of Croatia, due to absence of valid population census.

¹ Dr. sc., znanstvena suradnica, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb; e-mail: rebeka.mesaric@zg.t-com.hr; rebeka.mesaric@imin.hr

Summarising the results of the past fifteen years, it becomes clear that the largest number of Croatian citizens moved out of the city of Zagreb and the lowest number from Medimurje Parish, while most of the Croatian citizens moved out of Croatia in 1997. Reasons for emigration are of economic, political and psychological nature.

The highest number of Croatian citizens emigrate to the *countries of old emigration*, Germany, Austria and Switzerland, but also to the *new countries of emigration*, Slovenia and Czech Republic. Until 1991 there were so-called inter-republic migrations occurring between Croatia and Slovenia. After 1991, Croatia and Slovenia became independent and internationally recognised states. Therefore, Croatian emigration to Slovenia became international in its character, although it was still a continuation of the once inter-republic migration flows.

On the basis of the analysis of situation during the past fifteen years it is concluded, that 147.252 Croatian citizens, aged from 30 to 45, emigrated from the Republic of Croatia. Therefore, in the last fifteen years Croatia lost a demographic potential as high as the number of residents of the town Rijeka.

Because methodologies of statistics are not harmonised, the monitoring of emigration is difficult. This is also so due to inability to determine a precise number of Croatian emigrants on the basis of reports by the Ministry of Interior, because in the Republic of Croatia an emigrant is not required to report the change of address. Therefore, the results can not be considered as entirely correct and valid.

KEYWORDS: emigration, emigrants, migration, population, Croatia

UVOD

Poznato je da Republika Hrvatska pripada europskom krugu zemalja s relativno najvećim brojem iseljenika, odnosno građana izvan vlastitih granica. Njihovo statističko praćenje uglavnom se svodi samo na podatke iz popisa stanovništva koji se provode svakih deset godina. Dobiveni pokazatelji o broju hrvatskih građana koji rade/borave u inozemstvu odlikuju se povećom nepouzdanošću od popisnih podataka dobivenih za stanovništvo popisano u Hrvatskoj. Stoga je ovaj rad samo jedan u nizu postojećih pokušaja kako bi se utvrdio/procjenio broj hrvatskog stanovništva koji živi izvan granica matične domovine.

Akrap (1998) i Pokos (2002) smatraju da su popisi stanovništva 1971. (kada se po prvi put popisuju vanjski migranti) i 1981. godine nepotpuno obuhvatili hrvatske građane u inozemstvu ponajprije stoga što su popisnice tada distribuirane u jugoslavenskim klubovima i diplomatsko-konzularnim predstavništvima za koje dio Hrvata zaposlen izvan domovine nije bio osobito vezan jer su po svom karakteru za njih te ustanove bile poprilično "zatvorene". Promjenom društveno-političkih prilika popis 1991. godine donosi vidljiv pomak u organizaciji popisivanja građana koji rade u inozemstvu što je rezultiralo osjetnom promjenom veličine hrvatske migrantske zajednice. To je bilo i za očekivati jer su vanjski migranti kvantitativno vrlo promjenjiva kategorija, ovise o više čimbenika, od popisa do popisa, te hoće li se netko izjasniti da je privremeno u inozemstvu ili smatra da je konačno iselio iz Hrvatske (Akrap, 1998).

Međutim, uz sve navedeno, niti podaci iz popisa stanovništva 1991. godine ne

moгу se smatrati u potpunosti točnima. Tehnički nije bilo izvedivo popisati sve iseljene građane kojima se kao stalno mjesto boravka još uvijek smatrala RH, a s druge strane su popisane osobe hrvatske nacionalnosti koje su stalni stanovnici drugih zemalja odnosno nemaju prijavljeno boravište u RH². Vjerodostojnost popisnih podataka postaje upitna stoga što su u organizaciji popisa stanovništva 1991. godine tzv. prethodnog ili pomoćnog popisa stanovništva 1991. godine u inozemstvu sudjelovale osobe neobučene za takvu vrstu statističkog posla dok je popunjavanje popisnica prepušteno samim građanima među kojima je često bilo i polupismenih osoba koje često imaju problema i s ispunjavanjem jednostavnijih formulara (Pokos, 2002).

Demografi i demogeografi smatraju kako najveća poteškoća pri procjeni iseljenog stanovništva za pojedinu godinu između dva popisa stanovništva proizlazi iz nedostatka registra stanovništva odnosno “popisa” stalnih stanovnika pojedine općine (županije) u koji bi se unosila i obilježja vanjske migracije. Istovremeno, iseljavanje, odlazak u inozemstvo ne podrazumijeva obvezu odjavljivanja u MUP-u pa stoga na temelju evidencije u MUP-u nije moguće utvrditi koliki je broj osoba prijavljenih na jednoj od adresa u Republici Hrvatskoj odselio u inozemstvo. U nedostatku bilo kakvih hrvatskih izvora o iseljenima iz domovine devedesetih godina prošloga stoljeća, analizirani su i inozemni statistički godišnjaci ne bi li se putem inozemnih podataka utvrdio “točniji” broj hrvatskih iseljenika. Niti u tom pogledu situacija nije bila mnogo povoljnija jer su građani Hrvatske u većini tih publikacija zabilježeni pod odrednicom “Jugoslaveni”, “građani (bivše) Jugoslavije” i sl. Tek njemački statistički godišnjaci počevši od 1994. godine daju broj prisutnog stanovništva iz Republike Hrvatske.

Statistika migracija je svugdje u svijetu najlošije praćena demografska pojava. Tu se ne radi o nedostatku želje, volje ili interesa istraživača. Kada su u pitanju migracije stanovništva, glavni je problem evidencija odseljenika, pogotovo ako se odseljenik preselio u drugu državu. Naime, u modernim demokratskim zemljama svaka odrasla osoba (ili obitelj) može otputovati iz zemlje prebivališta, a za to ne mora tražiti odobrenje ili svoj odlazak izvan matične države bilo kome “prijaviti”. A odlazak, kratkotrajan i privremen može prerasti u trajan-doživotan³. Upravo zbog toga su demografske bilance vanjskih migracija u pravilu ogroman trud istraživača te svojevrsna ili više dobro pogođena procjena (Gelo, Akrap, Čipin, 2005).

Može se zaključiti kako statistika migracija preko državnih granica spada u najlošije vođene dijelove statistike mnogih zemalja svijeta, pa stoga marljiva i nimalo lagana istraživanja znanstvenika na temu iseljavanja objektivno nemaju vrijednost uloženu trudu u “taj posao”!⁴

² To se odnosi na dio iseljenika koji su nakon demokratskih promjena, u ozračju pojačanog zanimanja za događaje u RH željeli “ući” u popis stanovništva, pokazujući i time svoje domoljublje (Nejašmić, 1995).

³ Tako su npr. tijekom 20. st. stotine tisuće hrvatskih stanovnika, na kratko i privremeno otišli iz Hrvatske, a zapravo su trajno ostali izvan matične zemlje.

⁴ Kako se iseljavanje odvijalo tijekom nekoliko stoljeća, logikom biologije dio hrvatskih iseljenika nije više među živima, dio njih se uklopio u novo društvo i asimilirao (preuzeo državljanstvo

TEORIJSKO-POJMOVNE I METODOLOŠKE NAPOMENE

Procesi vanjskih migracija na prostoru današnje Hrvatske konstantno su se odvijali u dugom povijesnom razdoblju, kroz različite vremenske periode i vrste migracije. U ovom radu se raspravlja o temeljnim značajkama iseljavanja hrvatskog stanovništva izvan granica matične domovine, a naglasak je pri tome stavljen na iseljavanje u proteklih petnaest godina. Cilj rad je odgovoriti na pitanje: Koliko je hrvatskih građana približno iselilo u inozemstvo u proteklih petnaest godina.

Rad se metodološki bazira na analizi trenutno jedinih službenih podataka preuzetih u Državnom zavodu za statistiku tj. napisan je na temelju službenih priopćenja u kojima se vodi evidencija o međunarodnoj migraciji stanovništva Republike Hrvatske, zbog nedostatka registra stanovnika Hrvatske. U Republici Hrvatskoj ni Državni zavod za statistiku, a niti bilo koja druga institucija ne objavljuje cjelovitije podatke o našim građanima u inozemstvu pa stoga vjerodostojnost popisnih podataka postaje upitna. Domaća statistika je tek od popisa stanovništva 1971. godine počela odvojeno pratiti demografska kretanja hrvatskih građana u inozemstvu iako se već i tada smatralo da su podatci o broju iseljenih hrvatskih građana neprecizni ponajprije zbog toga što su popisnice distribuirane u jugoslavenskim klubovima i diplomatsko-konzularnim predstavništvima za koje dio Hrvata zaposlenih izvan domovine nije bio osobito vezan jer su po svom karakteru za njih te ustanove bile zatvorene. Međunarodnim priznanjem Republike Hrvatske dio hrvatskih iseljenika želio je “ući” u popis stanovništva, pokazujući time svoje domoljublje (Nejašmić, 1995) pa je stoga u razdoblju od 15. siječnja 1992. godine do 31. prosinaca 1996. godine većina naših državljana u uredima za strance prijavila promjenu državljanstva te je tako iz kategorije “Jugoslaveni” prešla u kategoriju “Hrvati”. To je rezultiralo osjetnom promjenom veličine migrantske skupine. Već spomenuta vjerodostojnost popisnih podataka ponovno je upitna jer su u organizaciji tzv. prethodnog ili pomoćnog popisa stanovništva u inozemstvu sudjele osobe neobučene za takvu vrstu statističkog posla (Pokos, 2002). Sa sigurnošću se jedino može tvrditi da se ne zna točno gdje su iselili građani rođeni u Hrvatskoj u proteklih petnaest godina i koliko ih ima izvan granica Republike Hrvatske!

Koristeći podatke Vijeća Europe objavljene u Statističkom godišnjaku 2002. godine Gelo (2004) daje okvirnu procjenu da na približno 400 000 hrvatskih državljana koji borave u europskim zemljama valja dodati još 200 000 koji borave u neeuropskim zemljama što daje približno 600 000 hrvatskih građana iseljenika u svijetu. Budući da mi stvarno ne znamo koliko ima hrvatskih građana u europskim i neeuropskim zemljama, s valjanošću ovih podataka treba ipak raspolagati s oprezom.

zemlje useljenja), u registrima i statistikama nekih država naši se iseljenici još uvijek vode pod “iseljenici ili državljanima ex-Jugoslavije), pa stoga niti jedan broj naših istraživača, niti onaj iz upisnika ili popisnih statistika zemalja našeg iseljeničtva nije u potpunosti točan!

RAZLOZI ISELJAVANJA IZ HRVATSKE U RAZDOBLJU OD 1991.–2005. GODINE⁵

Općenito se za iseljavanje iz Hrvatske može reći kako je to povijesni proces koji je započeo u drugoj polovini 19. stoljeća, a nastavio se u 20. i 21. stoljeću. U tom se kontekstu mogu izdvojiti četiri velika vala iseljavanja iz Hrvatske:

1. od 1880-ih godina do Prvoga svjetskog rata u prekomorske zemlje kada je iseljavanje uzrokovano vezom politike i gospodarstva;

2. neposredno nakon Drugoga svjetskog rata iseljavanje je uzrokovano nedovoljnom razvijenošću, agrarnom prenapučenosti i siromaštvom zemlje, ali i političko-geografskim prilikama u bivšoj SFRJ (Josipović, 2006);

3. šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća iseljavanje je započelo liberalizacijom državne politike 1963. prema odlasku na tzv. privremeni rad u inozemstvo u zapadnoeuropske zemlje, ekonomske je prirode, a uzrokovano je lošim stanjem tržišta rada u Hrvatskoj i potražnjom na tržištu rada u zapadnoeuropskim zemljama⁶;

4. devedesetih godina prošlog stoljeća zbog agresije na Republiku Hrvatsku započela je prisilna migracija određenog broja Hrvata s većeg dijela teritorija Republike Hrvatske i BiH (Akrap, 2003, Čizmić; Živić, 2005), kao i emigracija dijela populacije iz sjevernog pograničnog kraja.

Ako se iseljavanje veže uz određeni prostor Republike Hrvatske može se reći kako je u proteklih stotinu i više godina godina, stanovništvo iseljavalo iz svih dijelova Hrvatske, najviše iz Dalmacije, otoka, dalmatinske zagore te iz gorskih i ravničarskih dijelova Hrvatske. Iseljavanje je bilo selektivno po spolu i dobi, u početku je više iseljavalo muško te mlado, radno sposobno, najvitalnije te reprodukcijски najsposobnije stanovništvo, uglavnom sa sela koje je bilo glavni izvor radne snage za zapošljavanje u inozemstvu⁷. Tek kasnije muškarcima se pridružuju žene, djeca ili čitave obitelji (vidi više u: Nejašmić, 1990, Mesić, 2002). Općenito o osnovnim obilježjima hrvatskog iseljavanja vrlo je teško govoriti i dati konkretne rezultate.

Na pitanje što definitivno utječe na odluku o odlasku iz matične domovine svakog pojedinca vrlo je teško reći i dati pravi odgovor kao i koji su od postojećih uzroka iseljavanja presudni u trenutku samog odlaska. U većini teorija o migracijama općenito se javljaju brojne skupine činilaca koje su uzrokom migracija, a uglavnom se mogu svesti na dvije glavne skupine. To su privlačni (“pull”) i potisni (“push”) čimbenici. Između prostora u kojem prevladavaju jedni i drugi čimbenici dolazi do migracije sta-

⁵ U poglavlju “Razlozi iseljavanja iz Hrvatske u razdoblju od 1991.–2005. godine” ne ubrajaju se izbjeglice koje su silom prilika morale napustiti Republiku Hrvatsku.

⁶ Detaljnije je čimbenicima iseljavanja pisao i Damir Josipović. O kompleksnosti čimbenika iseljavanja vidjeti više u: Josipović, 2006. Učinki priseljavanja u Sloveniju po drugi svetovni vojni, str. 68-94, 88-94 i 194-207.

⁷ Prvi odlasci bili su redovito ilegalni što predstavlja svojevrsnu teškoću statistici u utvrđivanju tko su zapravo bili prvi hrvatski vanjski migranti.

novništva. Potisni (“push”) čimbenici su gospodarsko-društvene tj. socio-ekonomske⁸ (velika gospodarska kriza, nemogućnost prehranjivanja obitelji, krize vinogradarstva, kriza brodarstva, viškovi radne snage u poljoprivredi, nemogućnosti grada i okolice da zaposli višak poljoprivrednog stanovništva, opća nerazvijenost, mala ponuda radnih mjesta u mjestu prebivališta, nezadovoljavajući lokalno-socijalni uvjeti, itd.), ali i političke naravi (neprihvatljiva politička situacija u matičnoj domovini; djelovanje KPJ i komunistička vladavina u bivšoj državi, jugoslavenstvo, relativno česta ratna zbivanja; dva svjetska rata, politička kriza kasnog komunizma i Domovinski rat).

U tom kontekstu Pokos (2002) izdvaja slijedeće razloge iseljavanja hrvatskih građana u razdoblju od 1991. do 2000. godine.

a) *ekonomski razlozi* (iseljavanja potaknuta gubitkom zaposlenja u RH, kriza kasnog kapitalizma, nalaženjem prvog ili povoljnijeg posla u inozemstvu i sl.);

b) *politički razlozi* (motivirani neprihvaćanjem novoosnovane hrvatske države, ali dijelom i srpske prevlasti od strane samih Srba na području nekadašnje tzv. Krajine);

c) *psihološki razlozi* (presudni kod iseljavanja osoba kod kojih je prevladao strah za osobnu ili obiteljsku sigurnost zbog ratne opasnosti (a da nisu dobile status izbjeglica) - u ovu se skupinu najvećim dijelom ubrajaju stanovnici naselja koja su se nalazila u neposrednoj blizini bojišnice, iako je zbog veliko-srpske agresije (tijekom 1991-1992) iseljavalo i stanovništvo s relativno sigurnijih područja. U pojedinim slučajevima na iseljavanje je podjednako djelovalo po dva ili čak sva tri razloga.

Na pitanje tko su hrvatski iseljenici odgovor su pokušali dati trojica istraživača s Ekonomskog instituta u Zagrebu. Posredno i iskustveno Gelo, Akrap i Čipin (2005) tvrde da su hrvatski iseljenici kao i većina migranata u svijetu:

1. prosječno mlađi od populacije iz koje su potekli (mnoga istraživanja su pokazala da je brojem dominantna skupina u dobi od 20-40 godina).

2. prosječno obrazovaniji od populacije iz koje su potekli (kako je većina naše emigracije radna emigracija logično je zamisliti da su bili obrazovaniji jer su zemlje razvijene ekonomije trebale kvalificiranu i obrazovanu radnu snagu, a oni su otišli tamo da bi radili i bolje živjeli nego u domovini).

3. radno su i prokreativno vitalniji od populacije iz koje su potekli.

S obzirom da istraživanje obuhvaća razdoblje od 1991.–2005. godine smatra se kako je najvećim dijelom Domovinski rat, odnosno raspad bivše jugoslavenske države utjecao na proces iseljavanja velikog dijela hrvatskog stanovništva.

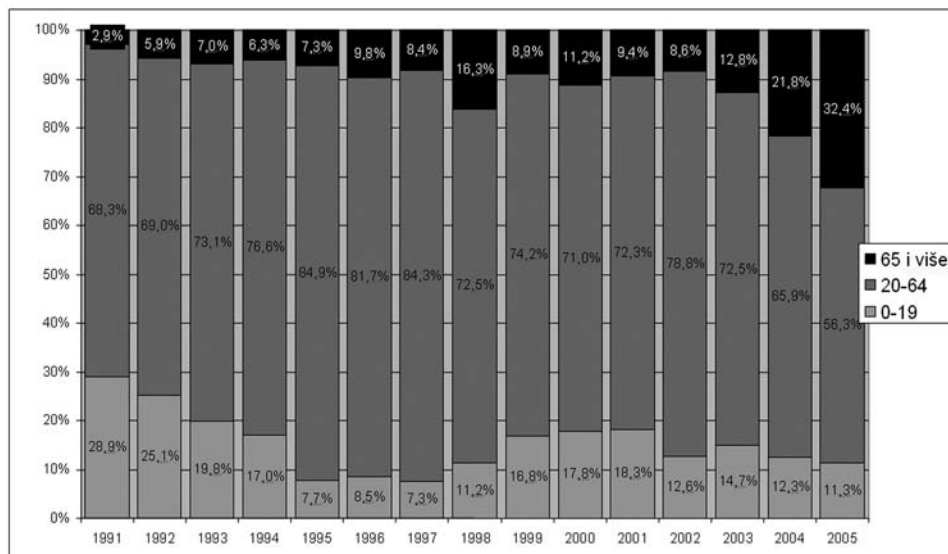
DOBNO-SPOLNA STRUKTURA HRVATSKIH GRAĐANA ISELJENIH U RAZDOBLJU OD 1991.–2005. GODINE

Struktura stanovništva prema spolu i dobi izvorno je biološka struktura i izravno je uvjetovana sastavnicama prirodnog kretanja stanovništva, ali je i pod utjecajem

⁸ Vidjeti više u: Josipović, 2006.

društveno-gospodarskih čimbenika⁹. Važna je za sadašnji i budući razvoj stanovništva i gospodarstva neke zemlje i iz nje proizlaze ključni kontingenti stanovništva kako za biološku reprodukciju (fertilni kontingent), tako i za formiranje radne snage (radni kontingent) (A. Wertheimer-Baletić, 1999).

Potencijalnu pak vitalnost i biodinamiku stanovništva nekog prostora pokazuje sastav stanovništva prema dobi. Ona je posljedica prethodnih promjena u prirodnom i prostornom kretanju, a istodobno je i značajan činitelj budućih promjena stanovništva. Pomoću izgleda možemo približno definirati razinu starosti stanovništva, njezine veće ili manje dobne skupine, demografsku perspektivu promatranog prostora itd. Na strukturu stanovništva prema dobi jak utjecaj ima rodnost ili fertilitet iz razloga što uvjetuje mladu dobnu strukturu (u slučaju da je visok) i relativno visoki udio zrelog i starog stanovništva (u slučaju da stagnira ili je nizak). U tom kontekstu Nejašmić (2005) razlikuje tri glavne dobne skupine stanovništva: 1. mlado (0-14 ili 0-19 godina), zrelo (odraslo) (15-65 ili 19-59 godina) i staro (60 i više ili 65 ili više godina).

Slika 1. Kretanje udjela velikih dobni skupina hrvatskih građana iseljenih u razdoblju od 1991.–2005. godine

Izvor: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

⁹ Gospodarsko značenje dobno-spolne strukture proizlazi iz činjenice da je ta struktura temelj tzv. podjele rada koja se događa prije svega u obitelji, a samim time zajedno s obujmom (veličinom) stanovništva i njegovom gustoćom postavlja demografske okvire širenja društvene podjele rada. Iako je podjela rada prema fiziološkom kriteriju dominirala u primitivnim društvima, dobno-spolna struktura ima i za suvremeno društvo važnu ulogu pri formiranju obujma radne snage, ovisno o specifičnim karakteristikama institucija običajnog, a posebno radnog prava, te o sustavu općeg obveznog školovanja, koji utvrđuju dobne granice radnog aktiviranja i odlaska u mirovinu. Značenje fiziološke podjele rada za formiranje radnih resursa određeno je dostignutim stupnjem društveno-gospodarskog razvoja (Wertheimer-Baletić, 1999).

Tablica 1. Udjeli velikih dobnih skupina hrvatskih građana iseljenih u razdoblju od 1991.-2005. godine

GODINE	VELIKE DOBNE SKUPINE		
	0-19	20-64	65 i više
1991.	28,9%	68,3%	2,9%
1992.	25,1%	69,0%	5,9%
1993.	19,8%	73,1%	7,0%
1994.	17,0%	76,6%	6,3%
1995.	7,7%	84,9%	7,3%
1996.	8,5%	81,7%	9,8%
1997.	7,3%	84,3%	8,4%
1998.	11,2%	72,5%	16,3%
1999.	16,8%	74,2%	8,9%
2000.	17,8%	71,0%	11,2%
2001.	18,3%	72,3%	9,4%
2002.	12,6%	78,8%	8,6%
2003.	14,7%	72,5%	12,8%
2004.	12,3%	65,9%	21,8%
2005.	11,3%	56,3%	32,4%

Izvor: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Zanimljivo se osvrnuti na kretanje udjela velikih dobnih skupina hrvatskih građana iseljenih u promatranom razdoblju. Promatrajući tablicu 1. i sliku 1. uočava se da je tijekom proteklih petnaest godina najviše iselilo hrvatskih građana koji pripadaju udjelu skupine radnoaktivne dobi 20-64, a najmanje iz dobne skupine 65 i više. Detaljnija razrada pokazuje da je najviše hrvatskih građana koji pripadaju udjelu radnoaktivne skupine iselilo 1995., a najmanje 2005. godine. Isto tako najmanje je hrvatskih građana starije dobne skupine iselilo 1991., a najviše 2005. godine.

Razloge iseljavanja podijelili smo i prema udjelima velikih dobnih skupina:

1. Razlozi iseljavanja visokog udjela skupine radnoaktivne dobi od 20-65 godina su u prvom redu ekonomske prirode; bolji životni standard, mogućnost veće zarade, i sl. Istodobno, razlozi iseljavanja mogu biti osobne, psihološke i političke prirode.

2. Razlozi niskog udjela iseljavanja mladih hrvatskih građana, dobne skupine od 0-19 godina mogu biti dvojaki:

a) tzv. bilokalni život iseljenika (jedan ili oba roditelja žive u iseljeništvu, a djeca do kraja školovanja ostaju u RH, kod baka i djedova),

b) mlađi iseljenici još nisu zasnovali obitelj i nemaju djece¹⁰.

3. Razloge niskog udjela iseljavanja hrvatskih građana starije dobne skupine od

¹⁰ Razloge iseljavanja prema udjelima velikih dobnih skupina valjalo bi detaljnije razraditi. Budući

65 i više pripisujemo logičnoj posljedici različitih vanjskih čimbenika (ostanak u blizini djece, prijatelja i sl.) i kontraaktivnosti (bolesti, nepokretnost i sl.) koje pogađaju stariju dobnu skupinu stanovništva.

Odgovor na pitanje koji je spol više iseljavao u proteklih petnaest godina iz Hrvatske možemo iskazati samo za razdoblje 2000.–2005. jer nažalost podatci za prethodna razdoblja nisu bili dostupni. Zaključuje se da je u promatranom razdoblju ukupno iselilo 44 566 hrvatskih građana, od čega 21 341 žena i 23 225 muškaraca (prilog 1.). Takav trend je prisutan i u ranijim fazama migracije kada je neznatnu većinu iseljenika činilo muško stanovništvo. Postupnim mijenjanjem migracijske politike prema stranim radnicima, i tzv. “sazrijevanjem” vanjske migracije te sve većom dužinom boravka i rada u inozemstvu “glave obitelji - muškarca”, jača tendencija “spajanja obitelji”, i izvanbračnih zajednica te na rad u inozemstvo odlaze i žene. Veći dio migracijskog kontingenta čine udane žene¹¹, koje se nakon određenog vremena s djecom pridružuju muževima. Povratna migracija za promatrano razdoblje nije dostupna.

BROJ ISELJENIH HRVATSKIH GRAĐANA PO ŽUPANIJAMA U RAZDOBLJU OD 1991.–2005. GODINE¹²

Kod procjene iseljenog stanovništva za pojedinu godinu između dva popisa stanovništva nailazimo na poteškoću koja proizlazi zbog nedostatka registra stanovništva odnosno popisa stalnih stanovnika pojedine općine (županije) u koji bi se unosila i obilježja vanjske migracije (Nejašmić, 1987). Isto tako, na temelju evidencije Ministarstva unutarnjih prostora nije moguće utvrditi koliki je broj hrvatskih građana iselio izvan granica Republike Hrvatske jer odlazak u inozemstvo ne podrazumijava obvezu objavlivanja, bio on privremen ili stalan. Dakle da bi se stvorila kvalitetna baza podataka o hrvatskom iseljeničkom korpusu koja bi bila pouzdan temelj za sustavni znanstveno-istraživački rad potrebno je stvaranje registra kao i kontinuirano prikupljanje podataka o hrvatskim iseljenicima u inozemstvu temeljeno na službenim izvorima i statistikama zemalja emigracije.

Prema podatcima Državnog zavoda za statistiku navodi se da je u proteklih petnaest godina iselilo 147 252 hrvatskih građana izvan granica Republike Hrvatske, od čega 68 666 u europske zemlje, 1277 izvan Europe, a za 77 309 hrvatskih građana se ne zna kamo su iselili. Najviše je iselilo hrvatskih građana iz Grada Zagreba, 33 887 stanovnika, a najmanje iz Međimurske Županije, 1402 osobe (tablica 2.).

da se radi o kompleksnosti same problematike, detaljnija razrada premašila bi okvire ovoga rada, ali će svakako biti temeljem u narednim istraživanjima.

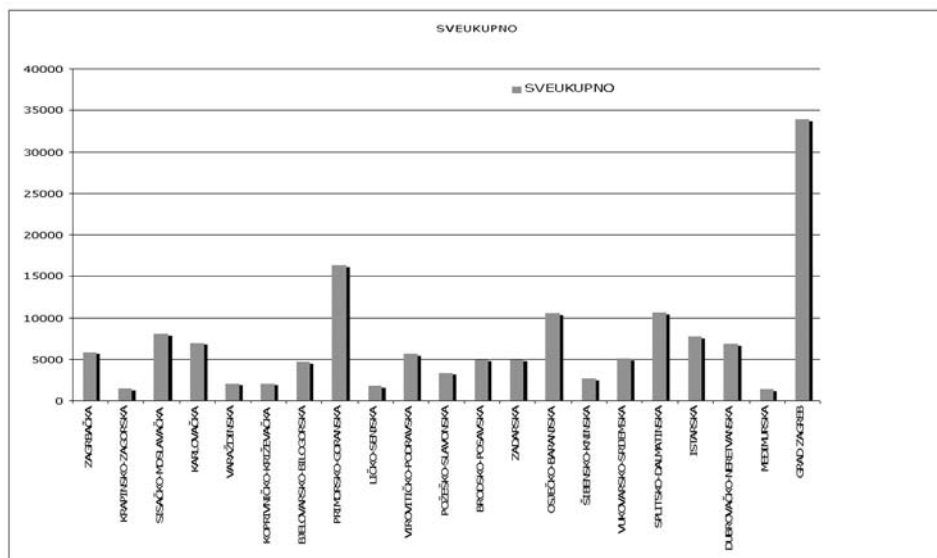
¹¹ Pretpostavlja se kako udane žene u okviru tradicionalnog kodeksa vrijednosti uživaju određenu prednost koja im je, za razliku od neudatih djevojaka, olakšavala odlazak i zapošljavanje u inozemstvu.

¹² Broj iseljenih hrvatskih građana u ovome radu iznesen je prema podatcima Državnog zavoda za statistiku jer su ti podatci jedino bili dostupni, ali ih treba promatrati s “rezervom”.

Tablica 2. Iseljeno hrvatsko stanovništvo po županijama iskazano za svaku godinu u razdoblju 1991.–2005.

ŽUPANIJA	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	UKUPNO
ZAGRBAČKA	257	180	297	292	416	918	513	143	564	266	420	511	434	417	278	5906
KRAPINSKO-ZAGORSKA	79	157	59	230	225	30	34	22	135	94	62	139	64	57	69	1456
SISAČKO-MOSLAVAČKA	238	382	243	194	872	502	1712	237	559	372	459	667	419	538	702	8096
KARLOVAČKA	281	145	229	169	380	102	1002	2439	348	219	342	381	279	305	331	6952
VARAŽDINSKA	250	88	140	202	278	85	77	48	196	136	142	165	108	97	74	2086
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	109	224	153	221	260	287	121	41	169	85	92	128	87	65	45	2087
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	150	242	374	312	852	208	777	70	543	195	231	215	163	176	214	4722
PRIMORSKO-GORANSKA	1117	1133	1608	1121	1660	1192	2594	1848	1415	427	537	589	441	343	273	16298
LIČKO-SENJSKA	24	39	77	90	150	52	35	18	346	177	102	174	107	178	243	1812
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	219	817	425	227	586	348	332	55	545	334	378	298	220	666	209	5659
POŽEŠKO-SLAVONSKA	133	374	443	226	403	153	300	69	193	164	162	183	159	198	194	3354
BRODSKO-POSAVSKA	425	283	359	243	224	227	601	172	590	225	298	570	279	272	232	5000
ZADARSKA	265	112	186	251	710	575	438	164	577	188	280	398	272	284	258	4958
OSJEČKO-BARANJSKA	504	519	1227	835	1490	684	1307	178	574	472	500	539	474	620	607	10530
ŠIBENSKO-KNINSKA	307	36	89	223	209	157	295	25	155	147	181	193	201	246	259	2723
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	364	378	164	211	219	151	110	129	414	399	630	611	411	493	424	5108
SPLITSKO-DALMATINSKA	790	393	314	1139	2547	1085	878	255	935	389	416	551	382	330	246	10650
ISTARSKA	394	219	131	710	1390	1102	1663	126	411	224	362	442	217	209	148	7748
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	306	110	286	1218	1441	628	1019	83	576	237	257	291	156	108	102	6818
MEĐIMURSKA	129	26	141	117	66	40	60	15	117	121	134	170	128	78	60	1402
GRAD ZAGREB	2306	3002	2224	1932	1035	1501	4663	1455	4923	1082	1503	4552	1533	1132	1044	33887

Izvor: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Slika 2. Iseljeno hrvatsko stanovništvo po županijama u razdoblju od 1991.–2005. godine

POŽELJNE IMIGRACIJSKE DESTINACIJE U EUROPI

Gdje se u geografskom prostoru hrvatskim građanima nalaze poželjne imigracijske destinacije u Europi? Jesu li hrvatskom stanovništvu atraktivniji prostori koji su nam geografski bliži, poznatiji i o kojima smo više informiraniji od prostora o kojima nemamo previše informacija? Što jednu zemlju čini atraktivnom za potencijalne migrante?

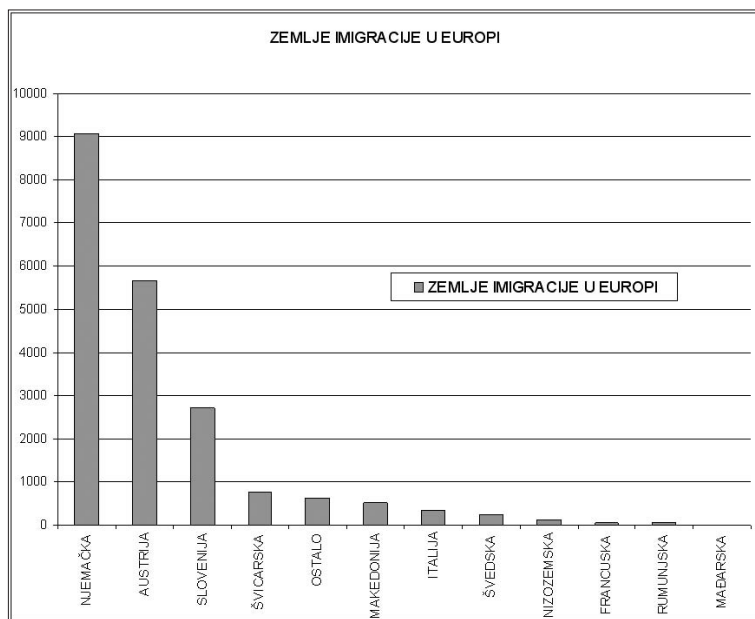
Na ta su pitanja odgovore pokušali dati mnogi istraživači. White (1980) smatra da u sklopu migracije, mjesta potencijalne migracije mogu biti objašnjena putem analize ljudske percepcije i svijesti o osobinama svojega mjesta te mjesta potencijalne migracije, o preprekama i o osobnim faktorima, te putem istraživanja uloge tih kognitivnih struktura na migracijsko ponašanje. Vrlo je važna funkcija tzv. “kognitivnog prostora” tj. prostora o kojem ljudi imaju najviše informacija (Lloyd, 1976). Mesić (2002) smatra da migriranju prethodi proces odlučivanja na individualnoj razini, zasnovan na hijerarhijski uređenim sustavima vrednota i želja, a promjene u tim sustavima mogu rezultirati promjenom interakcijskog sistema potencijalnog migranta (usp. s Josipović, 2006).

Šakaja i Mesarić (2001) su istražile koji su važni elementi atraktivnosti europskih zemalja za učenike zadnjih razreda srednjih škola u četiri najveća makroregionalna centra Hrvatske, drugim riječima koje europske prostore/države ti učenici smatraju poželjnima za život. Na uzorku od 823 ispitanika dobiveni su rezultati da u devet najpoželjnijih europskih zemalja za život ulaze: Italija, Francuska, Velika Britanija, Španjolska, Njemačka, Švicarska, Nizozemska, Austrija i Monako, dok u devet najne-

poželjnijih zemalja za život ulaze: Jugoslavija, Albanija, BiH, Makedonija, Bjelorusija, Rusija, Bugarska, Turska i Ukrajina¹³. Može se zaključiti da se zapravo radi o podjeli na atraktivniji Zapad i neatraktivan Istok, a ljudi sele kad postojeća društvena situacija ne može udovoljiti njihovim potrebama. Naravno, ovdje je riječ samo o osobnom mišljenju učenika zadnjih razreda srednjih škola u četiri najveća makroregionalna centra Hrvatske, kao i njihovoj percepciji prostora Istoka i Zapada.

Baze podataka domaćih i stranih statističkih ureda pokazale su kako su još uvijek “stare zemlje” emigracije Njemačka, Austrija, Švicarska (kao bliže destinacije), i Švedska¹⁴ (kao dalja destinacija) vrlo atraktivne za hrvatske građane (slika 3). Zanimljivo je osvrnuti se na činjenicu da je 31. prosinca 2003. godine među 236 570 naših iseljenika u Njemačkoj bilo 64 476 ili 27, 3% stanovništva mlađe radnoaktivne dobi, od 20 do 34 godina starosti što je posljedica velike privlačne snage Njemačke kao odredišta mlađih emigranata (Mišetić, 2006).

Kao “nove zemlje” emigracije u prvom redu pojavljuju se Češka i Slovenija koja je uvjetno svrstana u ovu kategoriju, iz razloga što od osamostaljenja republika bivše države 1992. godine, unutarnja migracija stanovništva postaje vanjska¹⁵.

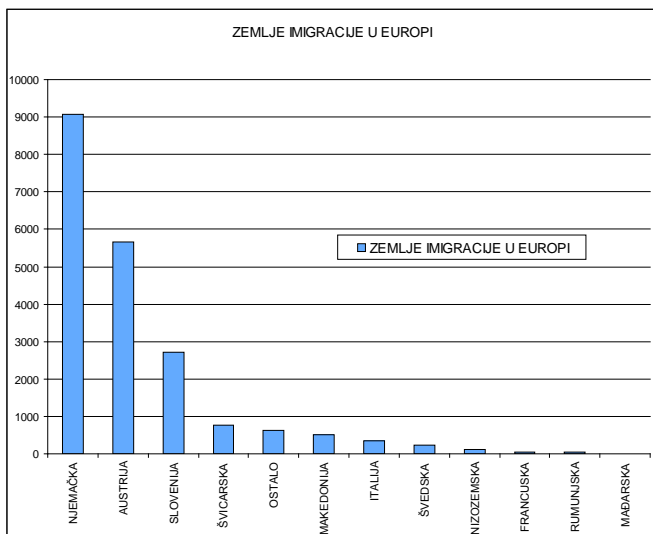

Slika 3. Zemlje izbora imigracije za hrvatske građane u razdoblju od 1991.–2005. godine.

¹³ Više o istraživanju i elementima atraktivnosti vidi u: Šakaja, Mesarić, 2001.

¹⁴ Velika iseljenička jezgra u Švedskoj stvorena je u zadnjih 40-tak godina te predstavlja veliku sigurnost novim imigrantima u pogledu bržeg snalaženja u novom okruženju (pomoć rodbine kod pronalaženja posla, lakše prevladavanje jezične barijere i sl.). Riječ je o tzv. migracijskoj mreži.

¹⁵ Vidjeti u: Mišetić, 2006. Baza podataka statističkog ureda Češke; Český statistický úrad, u razdoblju od 1996.–2003.

Legenda:

Država	Broj hr. građana
NJEMAČKA	9080
AUSTRIJA	5652
SLOVENIJA	2706
ŠVICARSKA	772
OSTALO	622
MAKEDONIJA	507
ITALIJA	357
ŠVEDSKA	243
NIZOZEMSKA	120
FRANCUSKA	38
RUMUNJSKA	35
MAĐARSKA	9

Izvor: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

POSljedICE VANJSKE MIGRACIJE

Ako pretpostavimo da je većina Hrvata u iseljeništvu izgubila interes za trajnim povratkom u domovinu, podaci iz navedenih tablica čine se dramatičnima. Slikovito rečeno i s pretpostavkom, Hrvatska je u promatranom razdoblju izgubila veliki broj demografskog potencijala koji odgovara veličini broja stanovnika grada Rijeke. Dugogodišnje iseljavanje hrvatskih građana poprimilo je nakon 1991. godine (nakon početka Domovinskog rata) još veće razmjere nego ranijih godina. Pokos (2002) ističe da je procijenjeni broj iseljenog hrvatskog stanovništva od popisa stanovništva 1991. do kraja 2000. godine iznosio oko 125 000 osoba, ne računajući izbjeglice. U odnosu na malobrojnu hrvatsku populaciju to je relativno veliki broj. Dostupni podaci Ministarstva unutarnjih poslova pokazuju za razdoblje od 1996. do 2005. godine imigraciju u Republiku Hrvatsku od 306 866 stranih građana. No, zbog metodoloških problema i nepostojanja registra, podatke o emigraciji hrvatskog stanovništva i podatke o imigraciji u Republiku Hrvatsku ne možemo smatrati relevantnima i u potpunosti točnima.

Demografske posljedice vanjskih migracija očituju se istodobno u zemlji emigracije i zemlji imigracije, ali suprotnim učinkom; one djeluju na komponente prirodnog kretanja (natalitet i mortalitet), na stopu promjene stanovništva, na promjenu broja stanovnika, na promjene društveno-gospodarskih struktura stanovništva. Wertheimer-Baletić (1999) ističe da su vanjske migracije “skupe”, jer zahtijevaju veće individualne i društvene troškove i odnose sa sobom prethodne investicije društva i obitelji, a pogotovo ako emigriraju visoko obrazovane osobe. S tim u vezi Alfred Sauvy (1967: 17-39) ističe: “... zemlja podrijetla gubi time dobre proizvođače i osobe koje pridonose

socijalnoj sigurnosti. Društvo bi imalo koristi od emigracije ako bi kronično nezaposlene osobe i stari ljudi emigrirali, ali to se rijetko događa ...” “... međutim, čak i u slučaju emigracije nekvalificiranih radnika zemlja imigracije profitira, jer je strana radna snaga relativno jeftinija od domaće, prihvaća poslove koje domaće stanovništvo nije voljno raditi, a djeca emigranata školovana u “novoj domovini”, u pravilu postaju visokoobrazovane osobe ...” To su veliki gubici s kojima se u budućnosti mora boriti zemlja podrijetla. Anđelko Akrap (1998) smatra da su posljedice vanjske migracije i odlazak na privremeni rad u inozemstvo vrlo jak destabilizirajući čimbenik razvoja hrvatskog stanovništva u zemlji čiji su učinci dalekosežni (“odljev mozgova”, gubitak najvitalnijeg dijela stanovništva itd.).

Perspektivu hrvatske migracije prema inozemstvu trebali bismo gledati i u odnosu na političko-gospodarsku situaciju i razvojne mogućnosti Republike Hrvatske, potrebu i stanje tržišta rada za određenim zanimanjima i zvanjima koja su deficitarna kod razvijenijih imigracijskih zemalja i u odnosu na proces globalizacije i tehnološki razvitak. Josip Baloban (1999: 28) ističe da će još nekoliko godina biti iz Republike Hrvatske tzv. gospodarstvenih migranata, mladih po dobi i visoko obrazovanih po školi. Isto tako u nedovoljno razvijenom gospodarstvu i velikom broju nezaposlenih, Republika Hrvatska još ne nalazi model po kojem bi zaustavila odlazak mladih ni visoko obrazovanih u inozemstvo. Visoko razvijena tehnologija i razvijeno gospodarstvo u zapadnoeuropskim zemljama koje, da bi ostale u konkurenciji s ostalim razvijenim zemljama svijeta, trebaju mlade i obrazovane osobe iz svih krajeva Europe. Akrap (1999) ističe da Hrvatska još od kraja devetnaestog stoljeća tj. od prodiranja kapitalizma do danas nije uspjela oblikovati suvisan sustav regionalnih gradskih središta i gospodarsku strukturu koja bi zadržala stanovništvo u regiji (županiji). Isto tako, pored gospodarskih čimbenika, sve jači utjecaj na prostornu pokretljivost imaju društveno-kulturne varijable. Da bi županijska gradska središta zadržala stanovništvo u svom gravitacijskom arealu, trebaju pored ponude posla pružiti i društvene i uslužne sadržaje kao što su trgovina, uprava, prosvjeta, zdravstvo, rekreacija, kulturna događanja itd. Teško je za očekivati da će općenito Republika Hrvatska s gospodarskom krizom i visokom nezaposlenošću uspjeti smanjiti i spriječiti iseljavanje svoga stanovništva. Nedavnim dobivanjem pozitivnog mišljenja europske komisije za ulazak Republike Hrvatske u Europsku Uniju, smatra se da će se za koju godinu kada Republika Hrvatska postane ravnopravni član Europske Unije ublažiti *trajno* iseljavanje stanovništva s hrvatskih prostora, dok će s druge strane ojačati cirkulacija “mozgova” i visokoškolovalane radne snage na prostoru Europe jer će se pojaviti selektivna potreba za pojedinim zvanjima koja tržišta rada današnjih zapadnoeuropskih zemalja neće moći proizvesti u dovoljnoj mjeri u vlastitoj zemlji.

ZAKLJUČCI

Kako bismo stvorili kvalitetnu bazu podataka o hrvatskom iseljeničkom korpusu koja bi bila pouzdan temelj za sustavni znanstveno-istraživački rad potrebno je

stvaranje registra kao i kontinuirano prikupljanje podataka o hrvatskim iseljenicima u inozemstvu temeljeno na službenim izvorima i statistikama zemalja emigracije.

Zaključuje se kako je u proteklih petnaest godina najviše hrvatskih građana iselilo je iz Grada Zagreba, a najmanje iz Međimurske županije, dok je najviše hrvatskih građana iselilo izvan granica Hrvatske 1997. godine (18 531 osoba). Najviše hrvatskih građana iseljava s područja Grada Zagreba budući da Grad Zagreb ima brojčano i najviše stanovnika, a najmanje iz Međimurske županije budući da je stanovništvo Međimurske županije najvećim djelom uključeno u dnevnu cirkulaciju radne snage prema Sloveniji i gravitacijskom području Zagrebačke makroregije, a ujedno pripada i u razvijenija područja Republike Hrvatske.

Razlozi iseljavanja su ekonomske, političke i psihološke prirode.

Najveći broj hrvatskih građana iseljava prema Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj, ali i prema Sloveniji i Češkoj. Također, hrvatski građani iseljavaju i prema Švedskoj kao vrlo atraktivnoj destinaciji za život.

Na temelju analize stanja tijekom proteklih petnaest godina zaključuje se kako je Republiku Hrvatsku napustilo 147 252 hrvatskih građana u dobi od 30-45 godina tj. u posljednjih petnaest godina Hrvatska je izgubila demografski potencijal koji odgovara veličini broja stanovnika grada Rijeke. U odnosu na malobrojnu hrvatsku populaciju to je relativno veliki broj. Dostupni podatci Ministarstva unutarnjih poslova pokazuju za razdoblje od 1996. do 2005. godine imigraciju u Republiku Hrvatsku od 306 866 stranih građana. No, zbog metodoloških problema i nepostojanja registra, podatke o emigraciji hrvatskog stanovništva i podatke o imigraciji u Republiku Hrvatsku ne možemo smatrati relevantnima i u potpunosti točnima.

Nije za očekivati da će općenito Republika Hrvatska s gospodarskom krizom i visokom nezaposlenošću uspjeti smanjiti i spriječiti iseljavanje svoga stanovništva, ali se smatra da bi mogla ublažiti trajno iseljavanje stanovništva s hrvatskih prostora kada postanemo ravnopravni članovi Europske Unije. Naravno, s druge strane, ulazak u Europsku Uniju ne znači stvaranje uvjeta za ostanak u Republici Hrvatskoj!

Prilog 1. Iseljeno hrvatsko stanovništvo prema starosti i spolu u razdoblju od 2000.-2005. godine

PREMA STROSTI I SPOLU	2000.			2001.			2002.			2003.			2004.			2005.		
	ODSELJENI - INOZEMSTVO			ODSELJENI - INOZEMSTVO			ODSELJENI - INOZEMSTVO			ODSELJENI - INOZEMSTVO			ODSELJENI - INOZEMSTVO			ODSELJENI - INOZEMSTVO		
	M	Ž	UKUP.	M	Ž	UKUP.	M	Ž	UKUP.	M	Ž	UKUP.	M	Ž	UKUP.	M	Ž	UKUP.
0-4	121	134	255	132	133	265	155	152	307	78	66	144	42	56	98	32	39	71
5-9	88	106	194	139	114	253	148	131	279	98	96	194	95	70	165	49	47	96
10-14	118	101	219	209	155	364	193	174	367	125	99	224	94	94	188	79	64	143
15-19	234	158	392	293	196	489	318	209	527	235	165	400	229	158	387	231	140	371
20-24	425	332	757	362	394	756	512	453	965	323	308	631	310	278	588	233	207	440
25-29	502	379	881	486	550	1036	835	623	1458	439	408	847	385	357	742	358	216	574
30-34	307	270	577	398	455	853	748	610	1358	358	399	757	328	327	655	226	214	440
35-39	239	215	454	311	378	689	753	544	1297	336	321	657	314	273	587	175	176	351
40-44	188	170	358	271	283	554	762	416	1178	277	194	471	278	229	507	161	165	326
45-49	204	195	399	239	291	530	646	432	1078	234	180	414	232	171	403	154	115	269
50-54	189	149	338	204	241	445	480	386	866	179	175	354	170	162	332	130	122	252
55-59	112	98	210	127	145	272	284	247	531	146	154	300	125	196	321	118	203	321
60-64	131	124	255	152	128	280	296	251	547	162	144	306	147	210	357	142	268	410
65-69	136	133	269	148	145	293	206	200	406	190	157	347	260	268	528	367	377	744
70-74	93	104	197	66	115	181	142	168	310	136	139	275	241	236	477	327	333	660
75 I VIŠE	70	128	198	77	151	228	106	187	293	90	123	213	196	281	477	236	308	544
UKUP.	3157	2796	5953	3614	3874	7488	6584	5183	11767	3406	3128	6534	3446	3366	6812	3018	2994	6012

Izvor: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

LITERATURA

- Akrap, Anđelko (1998) Saldo migracija Republike Hrvatske i županija 1971.-1981. i 1981.-1991. za ukupno stanovništvo i stanovništvo u Zemlji. U: *Migracije u Hrvatskoj. Regionalni aspekt*. Institut za migracije i narodnosti, Zagreb.
- Akrap, Anđelko i drugi (1999) Broj prisutnog stanovništva Republike Hrvatske i županija po dobi i spolu od popisa stanovništva 1991.-1998. godine, *Društvena istraživanja-Koliko Hrvatska ima stanovnika nakon Domovinskog rata*, br. 43-44, str. 679-725, Zagreb.
- Baloban, Josip (1999) Pastoralno-teološki pogled na migrante u svijetu globalizacije, *Zbornik radova o stanju i perspektivi hrvatskog dušobrižništva u Njemačkoj*, Hrvatski dušobrižnički ured, str. 17-32, Frankfurt a. M.
- Gelo, Jakov, Akrap, Anđelko i Čipin, Ivan (2005) Temeljne značajke demografskog razvoja Hrvatske-bilanca 20. stoljeća, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb.
- Friganović, Mladen (1990) *Demogeografija: stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb.
- Gelo, Jakov (2004) Kretanje broja rezidencijalnog (boravećeg) stanovništva Hrvatske, *Društvena istraživanja*, god. 13, br. 4-5, str. 653-673, Zagreb.
- Josipovič, Damir (2006) *Učinki priseljavanja v Sloveniju po drugi svetovni vojni*, Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Lloyd, Richard (1976) Cognition, Preference and Behaviour in Space, *Economic Geography*, 53, 3, str. 241-253.
- Mesić, Milan (2002) *Međunarodne migracije tokovi i teorije*, Societas, Zavod za sociologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb.
- Mišetić, Roko (2007) *Hrvatski građani iseljenici kao demografski potencijal Hrvatske*, u tisku, Zagreb.
- Nejašmić, Ivica (1987) Statističko praćenje i neka kvantitativna obilježja jugoslavenske vanjske migracije. *Migracijske teme*, god. 3, br. 3-4, Zagreb.
- Nejašmić, Ivica (1991 a) Iseljavanje iz Hrvatske-brojevi aspekt stoljetnog procesa, u: *Političko-geografska i demografska pitanja Hrvatske*, Savez geografskih društava Hrvatske, svezak 8, str. 61-83, Zagreb.
- Nejašmić, Ivica (1991 b) "Depopulacija u Hrvatskoj, korijeni, stanje, izgledi", Globus, Zagreb.
- Nejašmić, Ivica (1995) *Hrvatski građani na radu u inozemstvu i članovi obitelji koji s njima borave*. Institut za migracije i narodnosti, Zagreb.
- Pokos, Nenad (2002) Iseljavanje iz Hrvatske u posljednjem desetljeću, *Hrvatski iseljenički zbornik 2002*, Hrvatska matica iseljenika, str. 25-38, Zagreb.
- Sauvy, Alfred (1967) *Elements de demographie, Themis, sciences sociales*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Šakaja Laura i Mesarić, Rebeka (2001) Neke kognitivne pretpostavke migracija iz

Hrvatske u druge europske zemlje, *Hrvatski geografski glasnik*, 63, HGD, str. 43-65, Zagreb.

Wertheimer-Baletić, Alica (1999) "*Stanovništvo i razvoj*", Mate, Zagreb.

Wertheimer-Baletić, Alica (2001) Broj mladih smanjuje se od 1961. godine, u: *Vjesnik*, Zrcalo dvadesetog stoljeća, srijeda, 21. ožujak, Zagreb.

White, E. Stephen (1980) A Philosophical Dichotomy in Migration Research, *Professional Geographer* 32, 1.

Izvori:

1. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 20. svibanj 1999. Zagreb.
2. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 31. prosinac 1999. Zagreb.
3. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 25. listopada 2000. Zagreb
4. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 29. listopada 2001. Zagreb
5. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 4. srpanj 2002. Zagreb.
6. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 11. lipanj 2003. Zagreb.
7. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 1. lipanj 2004. Zagreb.
8. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 1. lipanj 2005. Zagreb.
9. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku br. 7.1.2., 16. lipanj 2006. Zagreb.
10. <http://www.dzs.hr>, Popis stanovništva 2001.

SUMMARY

BASIC CHARACTERISTICS OF IMIGRATION OF CROATIAN POPULATION WITH THE FOCUS ON EMIGRATION IN THE LAST FIFTEEN YEARS

Rebeka Mesarić Žabčić

The Republic of Croatia is a part of the European circle of countries with the relatively highest numbers of emigrants, i.e. citizens living outside the borders of their country. Statistical monitoring of Croatian emigrants is mainly reduced to data from population census, which takes place every ten years. Because statistical data is not harmonised, this makes monitoring of emigration difficult. In addition, it is impossible to determine a precise number of Croatian emigrants on the basis of reports by the Ministry of Interior, because in the Republic of Croatia an emigrant is not required to report the change of address. Therefore, it is necessary to establish a register and continuously collect data on Croatian emigrants abroad.

It is assumed that in the past fifteen years the reasons for emigration were economical, political and psychological. The most Croatian citizens moved out from the town of Zagreb and the least from the Međimurje parish.

Germany, Austria and Switzerland, countries of the old emigration, have been attracting Croatian citizens the most. The countries of new emigration include Czech Republic and Slovenia. At the same time, Croatian citizens find a very attractive destination of emigration to be Sweden. The age span of most of the Croatian emigrants is from 30 to 45. According to available data, in the past five years men were emigrating slightly more than women, although emigration of both sexes has been rather balanced. Trend of emigration of men was present in the earlier phases of migration, when most emigrants were men. Long-term consequences of emigration are in demographic terms dramatic, as it is assumed that most Croatian emigrants lost the interest to return to homeland permanently. In the past fifteen years, 147.252 Croatian citizens emigrated from the Republic of Croatia, which is a demographically comparable to the number of residents of the town Rijeka.

Membership of the Republic of Croatia in the EU could, but not necessarily, decrease the emigration of Croatian citizens and encourage circulation of 'brain' and highly educated labour force throughout the European space.